

MOLNÁR TAMÁS AMERIKÁRÓL ÉS EURÓPÁRÓL

A nagy magyar katolikus-konzervatív filozófus, Molnár Tamás (1921–2010), aki az Egyesült Államokban futott be karriert, de a rendszerváltoztatás után hazája jobboldali reneszánszához is alapvetően járult hozzá, az eszmetörténeti kérdéseket soha nem választotta el a nemzetközi eseményektől. A politikai filozófia és a geopolitika nála kéz a kézben járt, és mindkettő alapját a politikai realizmus adta. Első könyvét Georges Bernanosról adta ki, ám rögtön két évre rá az amerikai külpolitika kétarcúságáról írt (*The two faces of American foreign policy*. 1962). A téma a bipoláris rendszer alkonyán is foglalkoztatta, a berlini fal lebontásának évében arról írt, hogy a megosztott Európa nem képes kitörni helyzetéből – ez a könyv méretű, franciául megjelent esszéje több, 1989 és 1992 között amerikai és hazai folyóiratokban megjelent cikkével együtt 2022-ben jelent meg itthon (*Európa zárójelben*). Legutóbb pedig a Molnár Tamás Összegyűjtött Művei című életműsorozat második kötetében közölt, kéziratban maradt *Az amerikai életforma* jelent meg. Európa egységesülési folyamatát Molnár Tamás nem nézte jó szemmel, egy ízben az eurót egyenesen „az árulás szimbólumának” nevezte, de nem volt jobb véleménnyel a „történelem végi” Egyesült Államokról sem. Utóbbiról 1991-ben francia nyelven, *Amerikanológia* címmel írt, amely szintén 2022 óta olvasható magyarul, 1994-ben pedig ismét hosszabban nyilatkozott, amit 2006-ban *Az atlanti kultúra kibontakozása* címen adtak ki Budapesten. Az alábbiakban három Molnár-szöveget közlünk, amelyek az előbbiekhöz hasonló témában és szellemben keletkeztek. 1) Az első az amerikai demokrácia ellentmondásairól szól, és eredetileg franciául az *Écrits de Paris* 1970. évi július–augusztusi számában jelent meg. 2) A szöveg maga is ellentmondásokat szült, a következő év során Abel Clarté regényíró-esszéista *És ha az USA összeomlana?* cím alatt levélesszét címzett a szerzőhöz, helytelenítve, hogy Molnár Tamás nem bízik az Egyesült Államokban és az egyesült Európában, helyettük a nemzetállamokban hisz. Második szövegünk nem más, mint a szerző erre adott válasza, amely 1971 májusában kelt. Ennek a szövegnek a műfajból adódó retorikai részeit mellőzzük, a lényegét azonban csorbítatlanul adjuk közre. 3) Utolsó szövegünk az MTA Kézirattárában található kéziratból jelenik meg; ez Molnár Tamás Európával kapcsolatos beszéde, amely 1997-ben hangzott el az olaszországi Bolzanóban (Bozen) az Institut Internationale des Études Européennes „Antonio Rosmini” által rendezett konferencián. A szövegeket Barna Teréz, Molnár Tamás egykori közvetlen munkatársa fordította, akinek hálásan köszönjük az elhivatott és pontos átültetést. (A szerk.)

ELLENTMONDÁSOK AZ AMERIKAI DEMOKRÁCIÁBAN

Valahányszor a francia jobboldal egyik vagy másik szószólója úgy emlékezik meg az Egyesült Államokról, mint a szabad világ élharcosáról, kissé megrendül a belé vetett hitem. Értem az okokat, amiért nemcsak a franciák, hanem

más népek is szívesen rábíznák Washingtonra annak az eposzi méretű küzdelemnek a vezetését, amelyet a nyugati civilizáció folytat a kommunisták és szövetségeseik ellen. Ennek ellenére egyre inkább *ellenzem, hogy Amerikát kövessük bizonytalan útján*. Ha erre azt mondják, hogy nála alkalmasabb vezetőnk nincsen, akkor erre azt felelem, hogy ez még nem elegendő ok arra, hogy kövessünk olyan valakit, aki a vezetésre már régóta alkalmatlan. Az alábbiakban megkísérlem elmagyarázni, miben látom a megoldást, vagyis hogyan lehetséges folytatni a kommunizmus elleni küzdelmet.

Amerikai betegség

Egy éve [1969-ben] írtam egy cikket az *Écrits de Paris*-nak, amelyben azt vizsgáltam, lehet-e forradalom az Egyesült Államokban. Ez a kérdés mára kétségtelenül eldőlt. Persze, ehhez tisztáznunk kell, mit értünk forradalom alatt. Jules Monnerot három forradalmat tanulmányozott, és ebből azt a tanulságot vonta le, hogy végül mindhárom forradalom megvénült, megcsontosodott, úgy is mondhatnánk, konzervatívává vált. A forradalmak legtüzesebb híveiket kiközösítették, eltávolították, vagy akár ki is végezték. A nyertes rendszer előbb felszámolta magát a forradalmi krízist, majd egy új uralkodó osztályt hozott létre. Bárcsak ezúttal is ez történt volna! De az ipari, illetve a fogyasztói társadalomban a forradalom új formát öltött, amire Marx analízise már nem érvényes. Mindezt sajnos a jobboldal nem vette észre. A mai társadalomban a munkásság elpolgárosodott, és a tömegkultúra nagyobb hatással van a lakosságra, mint a gazdaság. A jobboldal végre beláthatná, hogy a forradalom nem szükségszerűen anyagi alapú, hanem inkább szellemi természetű jelenség, s az által működik. A diákság, az egyetemi és főiskolai hallgatók mint kulturális kategória képes arra, hogy mint forradalmi tömeg, átvegye a munkásosztály szerepét.

Ideje hát, hogy a jobboldal megértse: vannak olyan pillanatok a történelemben, amikor a társadalmi fejlődés annyira beteg fordulatot vesz, hogy ez rá nézve halálosabb a szükségállapotnál vagy az intézmények kríziseinél. Tudtommal a legjobb leírás erről a jelenségről Platónról származik. Platón megállapította, hogy közvetlen kapcsolat van a psziché és a *polis* között. Ennél pontosabban és mélyebben senki nem fogalmazta meg ezt a problémát az azóta eltelt 2400 év alatt. Látnunk kell, az amerikai lélek ma súlyosan beteg. Erre nyilván azt válaszolják, hogy Franciaország is, sőt általában Európa is. Igaz, de megint csak Platón idézném: a betegség központja az irányító szellem, ez a kór forrása, itt kellene tehát a bajt leküzdeni. Jelenleg az *Egyesült Államokból, mint a Nyugat vezető országából, mimézissel terjed a kór világban*. Az utánzásról kevés tanulmány születik manapság, pedig ez a leghatékonyabb társadalmi erő! Erről könnyen meggyőződhetünk, ha a francia újságokat lapozgatjuk. Itt is láthatjuk, hogy az európai társadalmak az amerikaihoz igazodnak, a kifejezéseket szolgáian átveszik, az intézmények reformjait is másolják stb.

Ennek a [z amerikai] betegségnek virulens formája a hübrisz, bár ez csak a leghatalmasabbra, az irányítóira nézve veszélyes. A többiek, akiket elsődleges felelősség nem terhel, nem jutnak el erre a fokra, ilyen tünetet nem mutatnak, csak ennek valami groteszk utánzatát. Ez az állapot is súlyos, de ebből a lebént állapotból, mint valami téli álomból, az egyes országoknak még meg van a lehetőségük arra, hogy ép lélekkel ébredjenek. Nem így van ez az irányító ország esetében: Amerikán olyan mély sebet ejtett a hübrisz, ami már soha nem képes összeforrni. 1945 után Amerika, mint valami félisten, magára vállalta a világ ügyeinek (*world affairs*) rendezését. Meg volt róla győződve, hogy képes a különböző államokat, az emberi természetet, vagyis hát az egész világot átformálni, mégpedig saját elképzelése szerint. Úgy vélte, hogy a Japánra ledobott atombombával véget ér minden háború, hogy a nürnbergi perek kifüstölik a gonoszt az univerzumból. A rá következő 25 évben ez a mérhetetlen gőg jellemezte a washingtoni diplomáciát: a teljes emberi létet akarták újraformálni,

a jobboldal beláthatná, hogy a forradalom leginkább szellemi természetű jelenség

Metropolice –

New York-i városkép, 2016
(Flickr, Tyler Merbler felvétele)

pedig megelégedhettek volna azzal is, hogy győztek a háborúban, és ha szerényen is, de kihasználhatták volna a béke adta lehetőségeket. Jól ismertek ennek a diplomáciának a pusztító következményei. Amiről viszont kevesebbet tud a világ, hogy az amerikai lélek megroppant a túl nagy teher alatt. Képtelen volt elérni a kitűzött célját, ugyanis Amerika a problémákat nem megoldani, hanem eltüntetni akarta. Az orvos, aki nem a beteget gyógyítja, hanem a betegséget próbálja eltörölni, nem jár sikerrel. Egyre több lesz körülötte a beteg, akik végül teljesen elárasztják. A boldog társadalom, amelyik azt akarja, hogy körülötte mindenki állandóan boldogságban ússzon, végül boldogtalanabb lesz az összes többinél.

Amerikai birodalom

A demokráciában rejlő ellentmondások elegendők arra, hogy akár egy szerény méretű társadalmat is meggyengítsenek. Az Egyesült Államokat viszont, ezt az országot, amely egykor azt képzelte, hogy az egész világ számára követendő a példája, szó szerint romokba döntötték.

Amikor a Római Köztársaság hasonló problémával állt szemben, egy olyan birodalmat hozott létre, ami aztán még négy évszázadig fennállt. De ez a Róma monarchia, császárság volt, és a rómaiak képzelőereje lehetővé tette a kormányforma megváltoztatását, ugyanis nem csináltak fétist az alkotmányukból. Ezzel szemben az Egyesült Államokban akkora tisztelet övezi az alkotmányt, hogy ezzel megbénítják saját politikai fantáziájukat. A nemzetet fölládozzák a jogi rendszer oltárán, pontosabban mondván a jogi struktúrájuk egy kicsiny darabkáért. Például az első úgynevezett alkotmánymódosításnak, amely többek

között a szólásszabadságot hivatott védeni, Earl Warren Legfelsőbb Bírósága a közérdekre nézve ártalmatlan értelmezést adott. Vagyis Amerikában nincsen meg a szükséges alkotó fantázia ahhoz, hogy az alkotmány fölé emelkedjenek a haza megmentésének érdekében. Az elnökök is egyre szűkebb korlátok közé engedik beszorítani magukat. Ezeket a korlátokat, szimbiózisban egy csapat maffiózószerű alakokkal, egy szofista kisebbség helyezgeti el és teszi ide-oda.

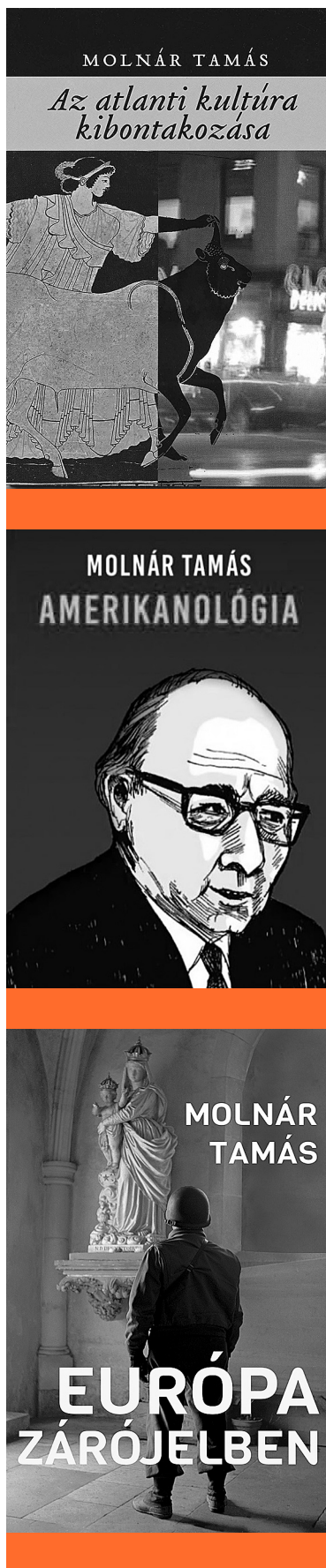
Mindazonáltal, ha Amerika csak a belföldi problémáival törődött volna, most nem kellene a jelenlegi pusztító krízissel küzdenie. Féktelen utópizmusa mindenütt hiú reményeket ébresztett, úgy országon kívül, mint azon belül. Az Amerikai Alkotmány nem képes fönntartani a rendet ebben a szlogenektől elzsongított társadalomban, pedig úgy véli, követendő példaképpül szolgál az egész univerzumnak. Bizonyos alapfogalmak, amelyek egy szerényebb, vagyis a hagyományos Amerikában még jelentéssel bírtak, mára elvesztették értelmüket. Egyenlőség, boldogság utáni vágy, szabadság – e szavak jelentése mindig az épp uralkodó demagóg elvek szerint változik. Volt ugyanis egy hallgatólágyan feltételezett alapja az alkotmánynak és a szekuláris angolszász hagyományhoz híven pragmatikusan kidolgozott törvényeknek: a civilizáltság, a *fair-play*, vagyis egy bizonyos lovagiasság. Mindez eltűnt a tagadhatatlanul lezüllött Amerikában, ebben a tévútra siklott birodalomban. Az alkotmány és a törvények immár üres formalizmusok, akár ki is hajíthatjuk az egészet az ablakon, vagy ha nem, akkor mindenféle sötét célra fegyverként fogják használni őket.

Amerikai ellenforradalom

A beteg társadalmak közös jellemzője, hogy ha bármikor és bármelyik ponton vizsgáljuk őket, a diagnózis mindig ugyanaz. Tegyük egy próbát! Washingtoni értesüléseim szerint Nixon elnök szorult helyzetben van. Az értelmiség soha ki nem állhatta Nixont, és most egyszerre minden irányból rávetették magukat: a tanácsadóját, Henry Kissingert tizenöt harvardi professzor kereste föl, és közölték vele, hogy ha nem veszi rá az elnököt Indokína feladására, akkor el fogják érni, hogy Kissinger ne jöhessen vissza az egyetemre tanítani. Az elnök „hivatalos családját”, vagyis a hűségre elkötelezett kabinetet minden irányba rángatják. Hickel belügyminiszter és Finch egészségügyi miniszter Nixont támadják, azt remélve, hogy ezzel a késői lázadással népszerűséget szerezhetnek maguknak az utcákon, vagyis hát az egyetemi *campus*okon uralkodó sópredék előtt. Aztán itt vannak azok, akiket becsúgyuk erkölcsileg még mélyebbre süllyesztett: Lindsay úr, New York polgármestere, illetve Goodell szenátor félig rejtetten, de már az 1972-es elnökválasztást veszik célba, miközben egyetlen alkalmat sem mulasztanak el, hogy az árulás és anarchia magjait elvessék.

Visszatérve az elnök személyére, fontos tudnunk, hogy bár politikai karrierje kezdeti idejéből, még a Kongresszusból alaposan kiismerte a *gente professorale* tudálékos népséget, mégsem volt elég bátorság benne – hiába tanácsolták neki néhányan –, hogy egyenesen a néphez intézze szavait az egyetemi értelmiség és a *New York Times* szerkesztőinek feje fölött. Mondják, hogy az előző elnök, amikor a személye elleni támadások elviselhetetlenné váltak, ezt tervezte tenni, de aztán visszariadt attól való félelmében, hogy ezzel a népben túlságosan heves indulatot váltana ki. Dicséretesen bölcs lenne ez a döntés a platóni ideális városállamban. A beteg Amerikában azonban, ahol az értelmiség önmagával azonosítja a népet, ott a legfőbb hatalom képviselője, az elnök, úgy véli, hogy a professzorok heveségétől nem kell annyira félnie, mint a nép egyszerű fiaitól. Eközben pedig az egyetemi tanári karok és a média alkotta „köztársaság” befészkelte magát a kormány és a nemzet közé. Mint Agnew alelnök példáján láthatjuk, néhány hét alatt el tudták érni, hogy teljesen neveltségessé tették, mindenki cserbenhagyta, elfordult tőle, gyűlölet tárgya és gúny céltáblája lett. Ezek után Nixon már nem merte támadni az egyetemet és a médiát; melyeknek már annyira a markában volt, hogy feltételek nélkül elfogadta a játékszabályokat. Mert azt, hogy elfogadta,

befészkeltek
magukat a kormány
és a nemzet közé

Transzatlanti kultúra –
Molnár Tamás könyvei:
Az atlanti kultúra kibontakozása ([1994] 2006), *Amerikanológia* ([1991] 2022)
és *Európa zárójelben* ([1989] 2022)

nagyon is láthattuk, amikor az elnöki sajtókonferencián a söpredék előtt megalázkodva így nyilatkozott: „Ugyanazt akarom, mint az ifjúság.” Majd bejelentette a kambodzsai kivonulás pontos menetrendjét, s szinte bünbánattal jelentette, hogy a vietnámi „büntett” jóvátételül hamarosan bejelentheti a Moszkvával való béketárgyalások gyümölcsét, a leszerelést.

Amerikában, ebben a nagy demokratikus országban nincsen számottevő ellenzéki sajtó. A *New York Times*, karöltve a *Washington Post*tal gyakorlatilag a szélsőbal szószólói, ők uralják az országot. Amit Schlesinger, Galbraith, Douglas, Lippmann, Reischauer és társaik írnak a vasárnapi lapban, azt hétfőn a politológia és szociológiai professzorok már hittételként hirdetik a diákseregnek. Ezzel ki is adták a heti jelszót, aztán várják az új kinyilatkoztatást, ami persze édestestvére az előző hetinek. Igaz, mindenfelé vannak kis helyi ellenzéki lapok, párszáz olvasóval. De ez a közönség is este, amikor bekapcsolja a televíziót, már csak az ortodox híreket és hírmagyarázatokat kapja. Sajnos az elnök és általában a teljes amerikai jobboldal nem fogja föl ennek a kulturális propagandának a jelentőségét, nem ismerik föl, hogy korunkban ez lett a politika. Ezért aztán teljesen tehetetlenek a baloldal által az országra kényszerített ortodoxiával szemben. A Bal egyébként nemcsak azt állítja önmagáról, hogy objektív, hanem hogy ők az emberiség erkölcsének letéteményesei.

Az ellenforradalom két módon tud kikerülni ebből a lappangó polgárháborús helyzetből. Az egyik a törvényesség helyreállítása lenne. Vagyis a törvények betartása, az alkotmány záradékainak tiszteletben tartása; illetve az, ha az elnök végre élne a pozíciója adta eszközökkel. Ha csak a szabályokat nézzük, e lépések megtétele egyszerű lenne. Viszont ez a beteg társadalom a lelket bénító gyávasága és lustasága miatt nincsen kellőképpen felkészülve a küzdelemre. Chicagótól New Havenen át New Yorkig az ügyészségek és a bíróságok majdnem nyíltan lemondanak minden felelősségről, és beismerik közönyüket az elkerülhetetlen következményekkel szemben. New Yorkban a bírósági épületek személyzete retteg a felfegyverzett Fekete Párducok támadásától. A főállamügyész elé járulni csak háromszoros biztonsági vizsgálat után lehetséges. A washingtoni állami épületekben ugyanez a helyzet. Egyre nehezebb új alkalmazottakat találni az állami irodákba, mivel a termekben és a folyosókon gyakorivá a vált az erőszak. Igazi ostromállapot van, de ezt nem merik kimondani.

A „konzervatívok”, csakúgy, mint Richard Nixon, folyton a demokráciát emlegetik, miközben a frissen szerzett hatalmától megrészegeedett baloldal bátran hangoztatja megvetését a törvényesség, a választások, a szavazatok iránt, vagyis mindazzal szemben, ami az amerikai nép előtt a kezdetektől fogva szent volt. Így a baloldal által kikiáltott forradalmat elfedi a jobboldal és a középloccogásának árja, akik egyszerűen nem hiszik el, hogy a demokratikus mechanizmusoknak nincsen többé értelme. Azzal szórakoznak, hogy a szenátorokat és képviselőket számolgtatják, és nem értik, hogy akiknek a feladata az lenne, hogy fönntartsák a rendet, és védjék a hazafiságot, elsőként oldanak kereket, és állnak a demagógia oldalára. A jobboldal igyekszik ezt észre se venni, ehelyett azt méricskéli, hogy mi az esélye annak, hogy egyik vagy másik oklahomai jelölt így vagy úgy fog szavazni valami csip-csup ügyben...

Az erőszak egyre terjed, és a demagógok, úgy a feketék, mint a fehérek, azzal fenyegetik az elnököket, hogy lelövik, mint egy veszett kutyát. A médiában az erőszak bátorítása elsősorban azon az általános – a konzervatívok által is – elfogadott gondolaton alapszik, hogy csak az olyan erőszak veszedelmes, amelyik „fasiszta reakciót” vált ki! A baloldal, az új elit szerint, mindig valami dicséretes

és nemes célért küzd, s ezzel szembeszállni nem más, mint ostoba reakció, brutalitás, amelynek egyetlen értelme a tiszta erőszak. A tiszta erőszak pedig diktatúra a rend nevében, ez pedig azonos a faszizmussal, a szülői elnyomással, ami a freudizmus szerint a bizonytalanságnak egyik szimptomája, és a többi. S hát ki merne ebben a Freud doktor által megdolgozott Amerikában bizonytalansági komplexusban szenvedőnek, vagyis hát fasisztának tűnni? Ezzel szemben az utcákon fenyegetéseket halandzsázó, gyülekező és tüntető – melleleg fehérek által pénzelt – feketék a haladást, a szabadságot, a jövő emberideáját képviselik.

Mi lenne a másik lehetőség az ellenforradalomra, ami nem egyszerűen a törvények tiszteletben tartásának helyreállítása lenne? Marxista hatásra egyes polgártársaink hajlamosak elhinni, hogy majd a harctéren megalázott, a hátszobában kigúnyolt katonaság fogja helyreállítani a rendet. Vagy ha nem ők, hát a munkások: szakszervezetben vagy külön, de ők fognak barikádokat építeni a forradalom útjába. Micsoda téveszmék! A Pentagon tisztjei azt sem tudják, miről van szó! Ők az íróasztaluk papírjaiba temetkezett bürokraták. A munkások pedig, mint már mondtuk, polgárosodtak, ráadásul az ő fiaik és leányaik a gyújtogató forradalmárok. Igaz, lesz egy-két összezapás, mint a mi nap a Wall Streeten kőművesek és diákok között, aminek a rendőrség hamar véget vetett. Lindsay polgármester most először közbelépett, és megvédte az anarchista diákokat a nyilvánvalóan fasiszta munkásokkal szemben.

Tehát az ellenforradalom Amerikában önmagát sem képes megvédeni, nemhogy az egész társadalmat. A francia jobboldal nem akarja megérteni, hogy *az amerikai társadalom nem egy nép, hanem egy hatalmas üzleti egyesület*, amelynek közös célja – az alkotmány szavaival szólva – „a boldogságra való törekvés”. Amikor a konzervatívok a progresszívekkel vitáznak, azonos vádakkal illetik a kormányt. A nemzetnek, az államnak, a kormánynak egyetlen fontos feladata van: megvédeni az állampolgárok jogait. Egy olyan társadalom, ahol a társadalmi szerződést megújítják minden választásnál, minden újabb generációnál, nem ismer el semmilyen hatalmat önmaga, illetve az egyes tagok fölött. Minden törekvést a nacionalizmusra már csírájában elfojtanak. A nacionalizmus fogalma ma már trágárság lett.

Nemzeti realizmus

Hogyan lehet vezető hatalma a Nyugatnak egy olyan ország, amelyik belföldön sem képes rendet tartani? Az ipari (termelői és fogyasztói) társadalom még sokáig képes lesz ellenállni a forradalmi robbanásoknak. Ebben viszont sajnos semmi jó nincs, mert így állandósul a forradalom, és ez károsabb a nemzeti lélekre, mint egy nagy robbanás, ami után újraéledhetne a társadalom élettereje. Monerot úr elmélete többé nem érvényes, a hatalom mára az egyetemi *campusok*ra költözött, holnapra pedig még ennél is balosabb kezek fogják azt megragadni. Ami pedig a világjelenségeket illeti (nemrég tettem egy föld körüli utat): mindenütt azt látom, hogy az országok gazdasági, stratégiai, termelői és minden egyéb tervei kimondva vagy kimondatlanul, de mindenütt Washingtonra építenek védelmi, beruházási, fogyasztói szempontokból. Úgy Európa, mint Ázsia végső soron Amerikában bíz. Nem látják, hogy a tiszteletre méltó álarc mögött egy zavarodott, részeg óriás rejtőzik.

Az Amerikába vetett föltétlen bizalmat az a felismerés rendítené meg, ha felismernék az országok, hogy nemigen kapnak védelmet. Ha ez megtörténne, akkor a kommunista veszély ellenére a világ újra hagyományos helyzetében lenne: az erő és a gyöngeség váltakozó állapotában, állandó bizonytalanságban, ahol szakadatlanul lavírozni kell az ellenséggel szemben. Hogyha a népek fülhagynak az Amerikához fűzött illúzióikkal, akkor az élet újra elkezdődhetne, valamennyi kockázatával, veszélyével és ígéreteivel együtt. Az 1945 utáni kor egy emberségesebb változata kezdődne el, a nemzetek örök realizmusától irányítva.

(1970)

VÁLASZ ABEL CLARTÉ LEVELÉRE

Kettőnk gondolkodása teljesen külön pályán halad: én tényeket állapítok meg, míg az Ön gondolatmenetét egy többé-kevésbé kegyes, hogy azt ne mondjam, a régi szép idők utáni nosztalgikus vágyakozás vezérli.

A vitatott cikkemben megállapítottam, hogy az Egyesült Államok immár nem védőpajzsa a szabad világnak. Eredetileg az *Amerika, a részeg óriás* címet adtam írásomnak, de aztán engedtem az *Écrits de Paris* szerkesztősége rábeszélésének, és elfogadtam a René Malliavin szerkesztő által javasolt címet. A szerkesztő ugyanis túlságosan ijesztőnek tartotta az eredeti cím sugallta képet, amely szerint Amerika, Európa egykori védangyala, dülöngél a demokrácia kábítószertől, és ahogy Ön mondja: lassan felőrli a kommunizmus betegsége. Hogy a szerkesztőnek igaza volt, arra bizonyíték, hogy lám, Önt is megriaszította az általam adott körkép.

Azt hiszem, nem szükséges megismételnem, amit múltkor már megírtam Amerika hanyatlásának jeleiről, hisz ez olvasható az 1970. évi július–augusztusi lapszámban. Viszont hasznos lehet, ha a korábbiakat alátámasztom az újabb tényekkel. Továbbra is folytatódik a vietnámi visszavonulás, bár Nixon úr szuperszakértői ezt csodálatra méltó megoldásként tálalják. Kétszer jártam Vietnámban, legutóbb 15 hónapja. Tapasztalataimnak kettős hatását látom az amerikai belpolitikában. Egyrészt Nixon elnök határozottságának és politikai realizmusának fölmutatását a jobboldal számára, másrészt a visszavonulás ígérteit a baloldal meghódítására. Nyilván mindez az 1972-es választási kampány stratégiája.

Amerika belső ellenségei nemcsak a „vörösök”, hanem mindazok, akik minden alkalmat megragadnak arra, hogy ártsanak a nemzeti érdekeknek. Demoralizálják a hadsereget, új hitlerizmussal vádolják a kormányt, lerombolják

az akadémiai rendszert, zavart keltenek. Az *Écrits de Paris* olvasótáborának nem szükséges elmagyaráznom, mit értek itt az egyes kifejezések alatt. Mivel ezeket a szavaimat nem progresszív, kitekert értelmezésnek, hanem a józan észnek szánom, bízom benne, hogy tökéletesen értik, miért baj az, ha egy hadsereg elkezd hadbíróság elé rángatni ka-

tonáit olyasmért, amit a katonák, amióta háborúk vannak, mindig is csináltak. Vagy elvesztette józan eszét a hadsereg és a nemzet, vagy egy bűnöző kisebbség nyomásának engedtek, akik egy újabb nürnbergi pert követelnek a vietnámi háború valamennyi résztvevője ellen, beleértve a tábornokokat és magát az elnököt is. További jele az USA hanyatlásának a marxizmus térhódítása Dél-Amerikában. Kezdjük Kubával és Chilével. Négy éve magam is azt hittem, hogy Dél-Amerikát nem fenyegeti a kommunizmus veszélye. Két cikket is írtam erről, ma már bánom. Azt hittem, Amerika majd megakadályozza a kommunizmus elterjedését déli szomszédjainál. De lám, Washington ugyanannyira tehetetlennek bizonyult itt, mint Indokínában.

Abban igaza van Önnek, hogy amerikai űrhajósoknak sikerült először a holdra szállás. De lássuk be, ebben az esetben az amerikai technológiát csodáljuk, nem a demokráciát. Nézzük a részleteket. Mint tudjuk, az ellenség – a vörös és az egyéb színek képviselői – képes az erényeket a saját céljára fordítani. A Kongresszus az egyre növekvő szubverzív és demagóg nyomásra (hasonlóan az 1793-as *Convention*höz) a napokban megvétózta a szuperszonikus repülőgépek gyártását, pedig az oroszok már javában gyártanak ilyet, és hamarosan Japán és Európa is hozzáfog. Tehát már nemcsak a Szenátust foglalták el a gátlástalan haladárok, hanem a Képviselőház is, amely pedig hagyományosan hazafiasabb a Szenátusnál, és közelebb áll az emberekhez. Súlyos döntés ez egy olyan nép részéről, akik eddig vallásos meggyőződéssel hirdették, hogy úttörői a technológiai haladásnak. Az ok, ami miatt ez a vétó megszületett, egyrészt „az emberiség ökológiai haladása”, másrészt a takarékoság volt. Ugyanez a Kongresszus szintén nemrégiben, tétovázás nélkül megszavazta, hogy négy milliárd dollárral növeljék a nagyvárosokat elárasztó parazita

» a dekadenciát az okozza, hogy a régi intézmények alapjaikban rendültek meg

Ellenkultúra –

Híppik Kaliforniában, 1976
(Fortepan / Bogdan Celichowski)

proletárok anyagi támogatását. Ezek a sötét, fenyegető tömegek apránként megbénítják ezt a nemrég még bámulatosan produktív társadalmat. A római aljánéphez hasonlóan ezek a tömegek teljesen felborítják az élet normális folyását, de senki nem merészel ellene tiltakozni, mert a pluralizmusban vetett hit és a demokrácia iránti vallásos tisztelet nem engedi meg. Így aztán a legrosszabbak és legmerészebbek elárasztják a városokat, és uralkodnak rajtuk.

Ami pedig az amerikai katonák hősiességét illeti, ennek forrása az amerikai középosztály egészséges morális tartása, ami sajnos csökkenőben van. Nem mintha ezek a fiúk és szüleik már nem tartanák fontosnak elődeik hagyományos értékeit. Az amerikai nép többségében jó hazafi szeretne maradni. A dekadenciát az okozza, hogy a régi intézmények alapjaikban megrendültek, helyettük új intézmények és új törvények lépnek életbe, ezek pedig Amerika összeomlását segítik elő. Az iskola, egyes egyházak, a választások menete, a kormányhivatalok és a kulturális alapítványok, valamint a mindenütt jelen lévő média ostromolják a hagyományokat, újraértelmezik a munka és a kötelesség fogalmát, a törvénytiszteletet, és lerombolják a közügyek és a katonai engedelmség iránti régi angolszász tiszteletet.

Tavaly esett meg először, hogy a leningrádi Szmolnij Intézet, ahol a Szovjet Kommunista Párt ügyeit intézik, immár nem a kapitalizmus gazdasági összeomlását jövendölte, hanem ehelyett az Egyesült Államok és Nyugat-Németország „erkölcsi és szellemi bomlásáról” beszélt. Nem kis dolog ilyesmiről marxista forrásból hallani. Tokió is tudja, hogy a Nixon-doktrínával véget ért az amerikai védelem realitása, és készülnie kell, hogy a Csendes-óceánon átvegye ezt a szerepet, amihez természetesen atomfegyverre lenne szükség. Már amiatt is aggódnak a japánok, hogy Washington sorsára hagyja Tajvant, és akkor Japánnak kell a maoista terjeszkedést megakadályoznia. Ankarában, Tel-Avivban, Nyugat-Berlinben látják a kormányok ezt az amerikai benuhátrálást. Fulbright szenátor elítéli a „Saigontól a Földközi-tengerig terjedő antikommunista komplexust”, és figyelmezteti az érintett népeket, hogy ne számítsanak rá, hogy az Egyesült Államokat be tudják rángatni értelmetlen háborújukba az ártalmatlan

ma már Amerika nem örködik a világ rendje fölött

kommunizmus ellen. Ezzel egy időben Nixon elnök kijelentette, hogy a vietnámi lesz a legutolsó amerikai háború.

Két hónapja, amikor Kaliforniában voltam egyik előadókörutamon, nem tudom, hogy a jobb- vagy a balsors hozta-e, de összeakadtam a külügyminisztériumban a szovjet kapcsolatokért felelős úriemberrel. Más szóval a téma leg-hitelesebb szakértőjével. A lelkes diákok rábeszélésére leültünk, hogy okulásukra megvitassuk a külpolitika kérdéseit. Egy óra múltán, amikor már kezdett elegendő lenni a dologból, feltettem az utolsó kérdésemet: „Tegyük föl, hogy Amerika és a Szovjetunió közötti, Ön szerint megnyugtató és szívélyes diplomáciai kapcsolat ellenére, egy nap Moszkva elhatározza, hogy még egy lépéssel beljebb hatol Európába – mi történne akkor?” A szakértő egy igazi angolszász nyugalomával mondta: „Akkor bizony keveset tudnánk tenni.” Válaszát hallva még ezek a politikában járatlan diákok is riadtan ugrottak föl. Később, egy magánbeszélgetésünk során ez az úriember elmondta nekem, hogy egykori egyetemi társai, akik a Columbia Egyetemen tanítanak, nem tudják neki megbocsátani, hogy a „háborús bűnös” Nixonnak dolgozik.

A helyzet, amit itt felvázoltam, az elmúlt év során nemhogy javult volna, hanem inkább súlyosbodott. Megértem az Ön kétségbeesését afölött, hogy míg Európa huszonöt éven át Amerika védelmében bízott, most be kell látnia, hogy erre már nem számíthat. Ön azzal vádol, hogy én ezt derűsen elfogadom, hiszen a Föld akkor is tovább forog, ha a szovjet csapatok elfoglalják Brestet és Lisszabont. Téved: ez a lehetőség számomra sem kevésbé borzalmas, mint Önnek, hisz ez tördöfés lenne a Nyugat szívébe. Szememre veti, hogy egyetlen lehetséges megoldást javaslok, mégpedig „a nemzetek örök realizmusát”, ami szerintem mostaninál emberségesebb kort hozna el. Nem én korlátoztam a lehetséges megoldásokat erre az egyre, hanem a tények! Igaza van abban, hogy ma Európa a kétezer évvel ezelőtti görög betegségnek szimptomáit mutatja: csak ligákat hoz létre az egység és falanxok helyett. Miközben az európai nemzetek egymással veszekednek, nem látják az orosz veszélyt, az amerikai tehetetlenséget és a saját népükön belüli széthúzást. Mellesleg ez a széthúzás jórészt a most zajló amerikai forradalom majmolása. Ismétlem, jelenleg a nemzetek realizmusában vetett hitem az utolsó reményem. Beismerem, hogy igen törekeny remény ez, de az adott helyzetben tudna helyette mást javasolni?

Pontosítsunk! Nem azt mondtam, hogy az USA, mint nagyhatalom, el fog tűnni, csupán azt, hogy még jó sokáig nem számíthatunk a segítségére. De mit látok? Azok az országok, amelyek érintettek Washington új elszigetelődésében, nem hoznak létre semmiféle védelmi szövetséget. Latin-Amerika országai sorra behódolnak a vörös progressziónak (Bolívia, Peru), illetve egyenesen a kommunizmusnak (Chile). Argentína és Brazília, ennek a földrésznek két védőbástyája, képtelen bármiféle szövetséget kötni, mert vagy féltékenyek egymásra, s mindkettő a legerősebb katonai hatalom szeretne lenni, vagy pedig Washington ugyanúgy rossz szemmel nézné ezt a blokkot, mint ahogyan néhány évvel ezelőtt ellenezte egy közös amerikai hadsereg létrehozását, abból a célból, hogy megakadályozza a kommunizmus további terjedését. És mi a helyzet a déli féltekén? Most, hogy a brit haditengerészet visszavonul és Washington vereséget szenvedett Indokínában, természetes lenne, ha Ausztrália, Dél-Afrika, Argentína és Brazília szövetkezne egymással. Még látható jele sincs egy ilyen szövetség megalakulásának. Állítólag azért, mert nem felelne meg a nemzeti érdekeknek. Elég belepillantanunk a *New York Times*ba vagy a *Le Monde*-ba, s meggyőződhetünk arról, hogy az egész világon a baloldal a teljes emberiség haladása elleni merényletnek tekintené, ha a fehérek megpróbálnák megvédeni magukat, és ebből a célból az *apartheid* rasszistaival szövetkeznének. Az amerikai és európai média, együtt az ausztrál, a dél-afrikai, a brazil és az argentin elvtársaival, mint egy nagy család, gondosan követik az eseményeket, s ha valahányszor az említett országok egy admirálisa vagy hadügyminisztere megemlíti, hogy szükség lenne egy ilyen szövetségre, közbelepnék. Ami Délkelet-Ázsia országait illeti, ezek népei kommunistaellenesek, de ha szövetkeznének is, akkor sem tudnának eléggé erős védelmet létrehozni.

Itt csak Japánban reménykedem, ebben az erős népben, amelynek ipara kifulladásra Amerika óriási piaca nélkül.

Nos, teljes kört jártunk be, és bármennyire is mindkettőnknek kedvünk ellenére van, mégis úgy tűnik, mindenütt legyőzhetetlen akadálya van a nagy szövetségeknek. Az egyik ilyen akadály a tévhit, hogy nincsen szükség a kommunista veszély elleni szövetségre, mert az USA őrködik. De ma már Amerika nem őrködik a világ rendje fölött. Drágán kellett megfizetni azért, hogy annak idején nem akarták elhinni, amit Hitler és Sztálin nem is egyszer kimondott, vagyis hogy teljes hegemoniára törekcszenek. Amikor Washingtonban Nixon, Fulbright, Mansfield és egyéb politikusok a republikánus Lindsay-tól a demokrata Kennedyig kijelentik, hogy Amerika újragondolja a világban betöltött szerepét és stratégiáját, miért ne higgyünk nekik? Vajon ez azt jelenti-e, hogy azt a fenyegetést is el kell hinnünk, amit a Fekete Párducok vezére mondott, s amit Ön az én okulásomra idézett? Vagyis, hogy 1972-re Amerikában a kommunizmus véget vet a demokráciának. Szó sincs erről! Amerikának megvan a saját jól bevált krízise, ami jól illik demokratikus szellemiségéhez, és ez az anarchia. De az amerikai anarchia csak a világ vöröseinek és egyéb haladárjainak kedvez, és egy olyan ország, ahol anarchia van, nem véd meg senkit.

(1971)

MILYEN LESZ A HOLNAP EURÓPÁJA?

Hat hete, amikor eljöttem az Egyesült Államokból, az ottani különféle etnikai csoportok között akkora volt a feszültség, hogy bármikor komoly konfliktus alakulhat ki. Az amerikai nép olyan döbbenetes erkölcsi túlkapások prédája, hogy itt a dekadencia valamennyi, Polybiustól Spenglerig ismert szimptomája kimutatható. Ugyanez az ország olyan gazdasági és technológiai csúcsra jutott fel, amilyenről az emberiség mindeddig csak álmodozni tudott. Miután eljutottunk a Marsra, most már a mitológiákat is az űrhajósok beszámolóihoz kell igazítanunk, illetőleg az utazási irodák prospektusaihoz. Mindennek tetejébe ez az ellentmondásból összegyúrt amerikai társadalom abban a tévhitben él, hogy galaktikus méretű győzelmet aratott a Nagy Gonosz, azaz a Szovjetunió

Világjáró – Amerikai propaganda-képeslap a náci Németország megsemmisítése után a császári Japán ellen vonuló szövetségesekről (*Library of Congress*)

Az Európai Unió alapító atyáiról

Lénárd Sándor (1910–1972) magyar, latin, német, olasz és angol nyelven publikáló magyar orvos, klasszika-filológus, gasztro- és művelődéstörténész, író-költő, műfordító volt. Budapesten született, 1938-tól Olaszországban, 1952-től Brazíliában élt. Olaszországi éveinek végén mint több nyelven tudó szinkrontolmács vett részt a páneurópai szellemiségben tartott 1950-es római kongresszuson. Erről visszaemlékezéseiben a következőket írta: „A megnyitásra eljönnek a Nagy Nevek: De Gasperi, joggal, mert ő valóban nemzetközi európai. Mint déltiroli osztrák képviselő kezdte a bécsi parlamentben, a csehekkel együtt verte a padot a kisebbségeket érdeklő vitában, osztrák tiszt egyenruhában sétálta végig az I. világháborút, mert mint képviselőt nem küldték a frontra. Mint vatikáni tisztviselő vésztele át a második világhangest és *most amerikai szolgálatban levő olasz miniszterelnök* – méltán szólhat a nemzetközi együttműködésről. [...] De Gasperi beszédét nyilván ugyanazok a jezsuiták írták, akik a Szentatya politikai véleménynyilvánításait szokták papírra vetni. *Civitas Deivel* kezd, a Szent Ágoston-i állammal, amelynek alapja szellemi, határai nincsenek, nincs tartományokra osztva. Ennek az államnak az elgondolását a Katolikus Anyaszentegyház őrizte épp itt Rómában, a könyv Róma szellemét és fogalomvilágát mentette át hozzánk és ez adja meg a római Európa-kongresszus különös értelmét. Itt valósulhat meg az ágostoni eszme egy olyan politikai alakulatban, amely a kétezeréves keresztény–nyugati kultúrvilágot megmenti úgy a testvérirtó háborútól, mint a barbár betörésektől – s ugyancsak Róma példája mutatja, hogy a barbárok előretörése csakis az elvakult belső küzdelmeknek tulajdonítható. Olaszország a *risorgimento* dicső idejében megmutatta, hogyan lehet magunkat a kis államérdekeken túltéve megalkotni a nagyobb egységet, és a Vatikán példát adott rá, hogy egy cél érdekében le is lehet mondani szent s érinthetetlennek vélt előjogokról.” (Lásd bővebben: Lénárd Sándor: *Egy magyar idegenvezető Bábel tornyában. Lénárd Sándor írásai nyelvekről*. Szerkesztette: Siklós Péter–Terts István. Typotex, Bp. 2003.) A kiemelt rész magáért beszél, hiszen kiválóan jelzi, hogy egy olyan intelligens, poliglott, mérsékelt ember számára is, mint a visszaemlékezés szerzője, 1950-ben még teljesen egyértelmű volt, hogy az „Európai Unió Alapító Atyái” – legalábbis az egyik közülük – egy másik kontinens érdekeit képviselik. (A szerk.)

főlött, és ezáltal elérkezett a történelem végpontjára. Saját történelmen túlnak vélt modelljét pedig igyekszik rákényszeríteni az egész emberiségre. Vergilius azt írja, hogy Róma hódítási módszere a *parcere subiectis et debellare superbos* elve volt [kíméld az aláztatost, törd le a kevélyt – a Ford.], ezzel szemben Washington „békés kereszties hadjáratot” folytat, melyet két istenség vezet: a Demokrácia és a Kapitalizmus. Amerika egy percig sem kételkedik abban, hogy módszere hozza majd el a végső boldogságot az emberiségnek, ahol az eszkimóktól a bantukig minden embert a szabadpiac fogja boldogítani.

Félelmetes és egyben bosszantó is ez a kővé dermedt világkép és a hozzá kapcsolódó önelégültség. Ezzel szemben az európai nemzetekben valójában nincsen semmi hajlandóság arra, hogy önmagukat egy nagy közös terv alapján újraértelmezzék. Sok nép él itt, és mindegyiknek meg van a saját nyelve, történelme, hite, szokásai, kozmológiája, mitológiája, politikai rendszere, szabadságai és tiltásai, összetartó akarata és anarchisztikus gyakorlata. Elismerjük, hogy ipari korunkban, ebben a fogyasztói társadalomban úgy tűnhet, hogy ez az áldott és csodálatos sokféleség nem kedvez a hatékonyságnak, illetve nem kívánt hatásokat vált ki, de csak akkor, ha elfogadjuk, hogy az ember lényegileg nem különbözik a primitív tömlőállattól, ettől a cső formájú lénytől, ami az egyik végén levő nyílason befalja a táplálékát, a másik végén pedig ürítkezik. Nem sok túlzással állíthatjuk, hogy pontosan ez a fogyasztói társadalom hű képe, és ezt a képet állítja elének ikonként a liberális ideológia. Ez az az ideológia, amely a 19. században fellázította a társadalmi osztályok közti erős kapcsolatokat. A modern korban ez az ideológia helyettesíti a vallási hagyományokat, a nemzeti érzést, a természetes intelligenciát és az érzelmeket. Egy-két emberöltő alatt Európa elhagyta a történelem során kialakult szellemét és kultúráját, és automatizált technokrácia lett belőle. Ez a világhatalomra törekvő ideológia átvette a kommunizmus szerepét, és most ez az ideológia lett civilizációnk fő

ellensége, ezzel igazolva Georges Bernanos jövendölését, mely szerint „a modern civilizáció összeesküvés a lélek ellen” (*La France contre les robots*. 1947).

Ezek után a bevezető gondolatok után elkezdhetjük elemezni ezt a századévi európai projektet annak alapján, ahogyan ezt maguk a tervezők meghatározták, illetve nem határozták meg. Előre kell bocsátanunk, hogy ez a projekt csak félig európai, ugyanis másik felében magán viseli az óceán túlsópartján szokásos bürokrácia, a Harvard Business School és Disneyland kézjegyét. Az első kérdés, hogy ebben az évszázadban, amelyre az amerikai hegemonia jellemző, Európa képes-e a liberális kultúrától függetlenül politikai döntéseket hozni? Szorosan kapcsolódik ide a második kérdés: az egyesült Európa gondolata vajon nem az utópista amerikai globalizációs mintát követi-e?

Annai bizonyos, hogy az óceán két oldalán lényegében azonos az eszmei örökség, viszont nagyon különböző az életfelfogás. Az európai társadalmi alapeszme a római-keresztény városállam, és ez pedig a platóni és Szent Ágostoni dualitásra épül; az amerikai pedig ezt a dualitást egy szerződéses mechanizmussá egyszerűsíti. Az európai eszme hierarchikus, de nem valami rossz értelmű elitizmus miatt, hanem mert szerinte az égi és földi dolgok mind az adott valóságban gyökereznek. Az amerikai ezzel szemben az Új Világra jellemző technikai dinamizmusra, kényelemre, konszenzusra épül. Míg az előbbi az intézményeket a platóni eszmék megvalósításának tekinti, az utóbbi lobbikat és egyéb *ad hoc* csoportokat hoz létre, a mindenkori pillanatnyi érdekek és szükségletek kielégítésére. Míg a hagyományos európai elképzelés szerint a hatalom megoszlik az állam, az egyház és a polgári társadalom között; addig az amerikai az államhatalmat minimalizálja, a vallást magánügynek tekinti, és előnyben részesíti a polgári társadalmat, tannak mélyen gyökerező antielitizmusával együtt. Az előbbi úgy tekinti, hogy a történelem az isteni szándék szerint halad; az utóbbi szerint a végcél a nyitott társadalom, amelyet a mindenkori üzleti érdekek alakítanak.

A politikai realizmus kénytelen belátni, hogy most, a század végén e két összeegyeztethetetlen elképzelés közül, erővel vagy ozmózzissal, de mindenképpen az amerikai *modus operandi* kerül ki győztesen. Vagyis Amerika külpolitikája és liberális kultúrája lesz az irányadó erő, tekintve azt, hogy Európa nem képes ellenállni egy olyan hatalomnak, amely ötven év alatt kétszer is fölszabadította. A liberális kultúrának pedig nem célja kialakítani egy politikai közösséget az európai hagyomány és filozófia alapján. Már kezdettől, vagyis William Ockhamtól kezdve Locke, Mandeville, Turgot, Condorcet és Adam Smith során át a liberális filozófia szerint prioritást élvez az egyén az állammal szemben, a szerződés az egyéb kapcsolatokkal szemben, végül a piac az intézményekkel szemben. Minél inkább konszolidálódik, politizálódik és rezsimmé válik a liberalizmus, annál féktelenebb lesz. Tocqueville, Rosmini és Gladstone liberalizmusa még hitt a lélek kultúrájában, és ragaszkodott a hagyományos intézményes keretekhez – mára ez megváltozott. A liberalizmus elhagyta vallásos gyökereit, globális, szinte az egyetlen elfogadott ideológia lett, politikailag korrekt és mindenütt elvárt formuláival. Nem vesz tudomást a nemzetek, régiók vagy akár az emberi nemek közti alapvető és végül is hasznos és jótékony különbségekről. Egy modern és ugyanakkor groteszk jakobinizmusnak vagyunk tanúi, amikor a strasbourgi Európai Parlamentben törvényeket hoznak a cigaretta forgalmazásáról, a sajtók zsírtartalmáról vagy a homoszexuális házasságról. Az eredmény pedig: agyonfegyelmzett, homogenizált-globalizált, saját kultúrájától elszakított, megnyomorított, alkotásra képtelen társadalom. Mennyivel jobb ez, mint a moszkovita zsarnokság volt?

De mint látjuk, Európa egy látszólag egyesült kereskedelmi társaságot alakítgat, pedig ez az egész vállalkozás nem méltó hozzá. Csupán valamiféle sznobizmus és utánzási vágy viszi ebbe az irányba. A vállalkozásba belekényszerült polgárság érzi, hogy ami most folyik, az egy névtelen, hontalan ideológia végkiárusítása. Pontosabban: ez egy új tervezet egy totalitárius évszázad végén, amikor az emberek valami újat akarnak hallani és új társadalmi berendezkedésre vágnak. Így aztán természetes, hogy miután a totalitárius rendszerek

az egyesült Európa
amerikai globalizációs
mintát követ

Molnár Tamás (1921–2010)
Széchenyi-díjas
filozófusprofesszor
(MMA,
Lugosi Lugo László felvétele)

leszerepeltek, a liberalizmus úgy lép föl, mint az egyetlen választható alternatíva. Valójában ez egy megszelídített, álcázott kényszer, hazug ígéretekkel és hatalmas reklámapparátussal. Mostanában ahányszor csak meglátogatom szülőhazámat, Magyarországot, azt tapasztalom, hogy az utca embere szerint a nemzeti politikát feláldozták az üzlet oltárán, hogy a régi elit helyére egy nyereszkeskedő új réteg lépett, az évezredek kultúráját pedig kiszorítja egy idegen hókuszpókusz. A másik jelenség, amit úgy Magyarországon, mint mostanában minden más európai országban tapasztalok, hogy a győzedelmes globalista, vagyis hazátlan liberalizmus az amerikai modellt követi. Amit az amerikai laboratóriumban kidolgoztak, azt Európában is kipróbálják. Ez az állapot pedig félreismertetlenül az amerikai hegemoniában gyökerezik: Európában gazdaságilag, katonailag és kulturálisan tapasztalható az amerikai uralom. Nem érdemes tagadnunk; mit nyert volna Athén azáltal, hogy letagadja a római uralmat? Be kell ismernünk, hogy Európa nem dönthet szabadon. Népei és civilizációi kulturális függőségben vannak az Egyesült Államoktól. Ne feledjük, hogy a francia forradalom, illetve a napóleoni kormány univerzalizmusa (globalizmusa?) után Európa népei – oroszok, spanyolok, poroszok, osztrákok – mind egyértelműen az örök érvényű nacionalizmushoz húztak inkább, mint a Szent Szövetséghez.

Mindennek alapján megállapíthatjuk, hogy kontinensünk jelenleg teljesen bizonytalan irányban fejlődik. Se Karl Popper és Soros György „nyílt társadalma”, sem Fukuyama „történelem vége” nem ígér semmi biztosat. A jelek szerint bizonyosságot csak a történelem tanulságától várhatunk. Európa társadalma mindig az állam, az egyház és a polgári társadalom váltakozó együttműködéséről, illetve konfliktusaiból alakult. A helyi autonómia már jóval a modern kor előtt ismert volt. Míg ma a helyi autonómia a nemzetben, annak intézményeiben és kulturális gyökereiben nyilvánul meg, addig a totalitarizmus most globalista jelmezbe öltözött. Nem nagy rejtély, milyen lesz a jövő Európája. ■

(1997)